

4. Moshood Z., Olawale K. H. A Pragma-Stylistic Exploration of Selected Sign-out T-shirts' Inscriptions. *Issues in Language and Literary Studies*. 2024. Vol. 8, № 1. P. 70–91.
5. Долусова Н. В. Структурно-семантичні характеристики англомовних написів на жіночих футболках. *Методика викладання іноземних мов у сучасному освітньому просторі*: матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 2015 р.). Одеса, 2015. С. 32–35.
6. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
7. Melko Kh. Nature of communicative strategies and tactics: linguistic approach. *Vectors of the development of philological sciences at the modern stage: collective monograph* / N. I. Andreichuk et al. Lviv–Toruń: Liha-Pres, 2019. P. 157–175.
8. Стрюк Н. В. Написи на одязі в англомовній та україномовній лінгвокультурах: особливості структури та семантики: дис. ... д-ра філософ. зі спец. 035 «Філологія». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. 279 с.
9. Швелідзе Л. Д. Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов): дис. ... канд. філол. наук зі спец. 10.02.17. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 240 с.

УДК 378.147

ВИДИ ТА РІВНІ ФОСИЛІЗАЦІЇ, ПРИЧИНИ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

С. О. Обертинська

Анотація. Фосилізація у процесі вивчення англійської мови є складним явищем, що проявляється як стійке закріплення помилок або певних мовних структур в усному та письмовому мовленні. У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення фосилізації, класифікацію її видів, основні причини та механізми виникнення. Аналізуються прояви фосилізації на фонологічному, лексичному, морфологічному, синтаксичному та прагматичному рівнях, а також вплив рідної мови та інших чинників. Запропоновано перелік методичних, рекомендаційних порад щодо запобігання та подолання фосилізації.

Ключові слова: фосилізація, міжмова, опановувач, мовні помилки.

Вступ. У процесі вивчення іноземної мови помилки є природним складником формування мовної компетенції. Проте частина з них може набувати стійкого характеру і закріплюватися у мовленні опановувачів, що отримало назву фосилізації. Це явище пов'язане з формуванням міжмови, впливом рідної мови, а також особливостями когнітивних і комунікативних процесів під час опанування іноземної мови. Проблема фосилізації привертає значну увагу дослідників у галузі лінгвістики та методики викладання іноземних мов. Теоретичні основи цього явища були закладені у працях Л. Селінкера, який ввів поняття міжмови та описав механізми закріплення мовних помилок у процесі оволодіння другою мовою. Подальший розвиток дослідження фосилізації представлений у роботах З. Хан, Ю. Цзян, З. Ген, З. Цзін, де розглядаються її типи, причини та особливості прояву у мовленні опановувачів. Значний внесок у вивчення помилок у мовленні українських здобувачів зробили також українські науковці, зокрема Н. Гагіна, О. Лось, Т. Агібалова, Я. Галаган, Г. Скляніченко та Г. Декусар, які досліджували вплив рідної мови, типологію помилок і специфіку їх виникнення у процесі вивчення англійської мови.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що фосилізація мовних помилок може суттєво ускладнювати подальший розвиток мовної компетентності та знижувати ефективність іншомовної комунікації. Тому важливим науковим і практичним завданням є дослідження причин виникнення фосилізації, аналіз її проявів на різних мовних рівнях та розроблення ефективних методичних підходів до її запобігання і подолання у процесі навчання англійської мови.

Основний розділ. Явище фосилізації – закріплення помилок у процесі вивчення іноземної мови – вперше було описане Ларрі Селінкером у 1972 р. Відповідно до його концепції, фосилізація трактується як механізм, що існує у прихованій психологічній структурі особи, яка вивчає мову. Фосилізовані мовні явища – це мовні одиниці, правила, підсистеми, що зберігаються в міжмові, або інтермові, мовця під впливом рідної мови, незалежно від віку, кількості пояснень та обсягу навчання [1, с. 215]. Міжмова, або інтермова (interlanguage), – це автономна проміжна лінгвістична система, що формується в тих, хто вивчає іноземну мову, і

відрізняється як від рідної, так і від цільової мови [2, с. 33]. Міжмова включає всі помилки, допущені опановувачем через граматичну, лексичну чи стилістичну некомпетентність [3, с. 3]. Сутність інтермови як психолінгвістичного явища досліджують Дж. Річардс, О. Теренс, Д. Ларсен-Фріман, Р. Блей-Вроман, Д. Бердсонг, Е. Тарон та інші, проте причини виникнення інтермови й природа фосилізації в процесі вивчення англійської мови вимагають більш детального аналізу через відсутність єдності тверджень щодо розуміння цих категорій у науковій спільноті.

Мета статті – визначити поняття фосилізації у процесі вивчення англійської мови в письмовому та усному мовленні, розглянути класифікацію її видів та мовних рівнів, на яких вона проявляється, проаналізувати основні причини виникнення та механізми закріплення, а також запропонувати методичні рекомендації для її подолання.

Звичайні помилки відрізняються від фосилізованих тим, що їх характер є випадковим і тимчасовим. Це можуть бути обмовки або неточності у застосуванні правил, які опановувач мови здатен помітити та виправити самостійно, особливо якщо вчитель звертає на них увагу. Фосилізовані помилки, навпаки, є стійкими, системними порушеннями мовних норм, які не усуваються самостійно і закріплюються у мовленні опановувача, потенційно перетворюючись на довгострокові труднощі у володінні іноземною мовою [2, с. 33].

Фосилізовані мовні структури зазвичай зберігаються у прихованому вигляді, тобто як мовні знання та структури, які опановувач вже засвоїв, але не завжди проявляє у практичному мовленні. Фосилізовані мовні структури можуть з'являтися у мовленні, навіть тоді, коли здається, що їх уже вдалося усунути. Зазвичай це трапляється, коли увага опановувача зосереджена на новому й складному матеріалі, а також у стані тривоги чи іншого емоційного збудження, інколи – у стані повного розслаблення [1, с. 215].

Л. Селінкер запропонував класифікацію фосилізації у процесі оволодіння другою мовою, поділивши її на кілька типів, зокрема за тривалістю прояву та масштабом поширення. За тривалістю розрізняють тимчасову та постійну фосилізацію, а за масштабом поширення – індивідуальну та групову [4, с. 250].

Тимчасова фосилізація розглядається як етап у процесі вивчення другої мови, на якому розвиток мовної компетенції певний час залишається на одному рівні. Така стагнація може виступати ознакою або передумовою формування постійної фосилізації. Водночас вона не є незворотною: якщо опановувачі усвідомлюють наявність труднощів і намагаються їх подолати, їхній мовний розвиток може відновитися. Позитивну роль у подоланні цього стану відіграє контакт з автентичним мовним матеріалом або перебування у мовному середовищі. Проте у випадках, коли особливості цільової мови, що відрізняються від рідної, не засвоюються в належний спосіб, тимчасова фосилізація може накопичуватися і з часом переходити у постійну [5, с. 386–387].

Постійна фосилізація характеризується стабільним закріпленням мовних відхилень у мовленні тих, хто вивчає другу мову. У такому випадку розвиток певних мовних особливостей припиняється і не змінюється навіть за наявності подальшого навчання [5, с. 386–387]. Формування постійної фосилізації пов'язують із сукупністю різних чинників, зокрема соціальних, психологічних та комунікативних [6, с. 156].

Індивідуальна фосилізація стосується окремого опановувача. У межах цього явища виділяють повторну появу помилок та фосилізацію мовної компетенції. Повторна поява помилок означає регулярне відтворення мовних відхилень, які раніше вже виправлялися у процесі навчання. Фосилізація мовної компетенції пов'язана зі стабілізацією недосконалих мовних навичок і може проявлятися на різних мовних рівнях, зокрема фонологічному, граматичному, лексичному та прагматичному [6, с. 156].

Групова фосилізація характеризує явище, коли певні мовні особливості поширюються серед ширшої мовної спільноти [6, с. 156]. У такому випадку мовні помилки можуть поступово ставати характерною рисою мовлення певної групи мовців і впливати на формування окремих різновидів мови або її варіантів [5, с. 387].

Фосилізація проявляється на різних рівнях мовної системи, включно з фонологічним, семантичним, морфологічним, синтаксичним та прагматичним [6, с. 156; 7].

На *фонологічному* рівні труднощі виникають через різницю в артикуляційній базі та різницю вокалічних і консонантних систем мов. Англійська мова характеризується напруженою апікальною артикуляцією, наявністю довгих голосних, дифтонгів та більшою аспірацією приголосних, тоді як українська має ненапружену дорсальну артикуляцію і розвиненішу систему приголосних із протиставленням за м'якістю і твердістю [7, с. 190].

На *семантичному* рівні помилки пов'язані з різницею в семантичній системі мов. Англійська мова частіше використовує слова із загальним значенням (гіпероніми), тоді як українська – більш конкретні слова (гіпоніми). Англійські слова зазвичай мають більше значень і сильніше залежать від контексту, що може спричиняти труднощі перекладу та помилки у виборі значення. Типовими є помилки, пов'язані з неправильною лексичною сполучуваністю, омонімією, полісемією та вживанням псевдоінтернаціоналізмів. Також труднощі виникають через відмінності у словотворчій структурі мов: українська мова має більш виражену систему морфем, тоді як в англійській значення часто передається імпліцитно. Це може ускладнювати розуміння значення слів і призводити до помилок у їх використанні [7, с. 191–192].

Морфологічні відмінності між українською та англійською мовами зумовлені різним типом їхньої граматичної структури. Українська мова має синтетичну будову, де граматичні значення виражаються у словоформі через розвинену систему категорій (рід, число, відмінок), тоді як англійська мова є переважно аналітичною, і граматичні значення часто передаються за межами слова. Українські мовці допускають помилки в англійській мові, пов'язані зі вживанням артиклів, множини іменників, присвійного відмінка, ступенів порівняння прикметників та займенників. Також труднощі виникають у використанні дієслівних форм, оскільки англійська мова має більш розгалужену систему часово-видових форм. Це призводить до плутанини між часами, пропуску допоміжних дієслів або неправильного використання граматичних конструкцій. Частина помилок виникає під впливом рідної мови (міжмовна інтерференція), а інша – через аналогію з правилами самої іноземної мови (внутрішньомовна інтерференція) [7, с. 192–194].

На *синтаксичному* рівні помилки українських мовців під час вивчення англійської мови зумовлені відмінностями у граматичній будові мов. Найпоширенішими є порушення прямого порядку слів у розповідних реченнях та інверсійного порядку слів у питальних конструкціях, а також неправильне розташування різних типів обставин у реченні. Також типовими є порушення двоскладної структури англійського речення, зокрема невживання формального підмета. Серед інших труднощів спостерігаються неузгодження підмета і присудка, неузгодження часів, заміна деяких англійських синтаксичних конструкцій підрядними реченнями, а також використання подвійного заперечення [7, с. 194].

На *прагматичному* рівні помилки пов'язані з розбіжностями у мовленнєвому етикеті та у нормах мовного узусу [8, с. 22]. Неправильне або недоречне використання мовних засобів може призвести до непорозуміння, незручних ситуацій або навіть образи співрозмовника [6, с. 156–157]. У різних мовах одні й ті самі комунікативні наміри можуть виражатися різними мовними засобами, тому буквальне перенесення мовленнєвих формул з однієї мови в іншу призводить до невідповідності висловлювання комунікативній ситуації.

Л. Селінкер виділяє п'ять основних факторів, що сприяють виникненню фосилізації в міжмові: 1) перенесення, коли помилки в міжмові зумовлені впливом рідної мови; 2) перенесення, що виникає в міжмові як наслідок практичного застосування вже набутої мовної компетенції; 3) стратегії вивчення другої мови, коли помилки з'являються як результат свідомого підходу учня до опанування матеріалу; 4) стратегії комунікації в міжмові, коли помилки виникають у процесі спроб висловити думку та взаємодіяти з носіями цільової мови; 5) надмірне узагальнення, коли помилки формуються через поширення певних граматичних структур і слів на невідповідні для них контексти в цільовій мові [1, с. 216–217].

У сучасних українських дослідженнях підтверджується значний вплив рідної мови на формування помилок у процесі опанування іноземної мови. Помилки виникають через інтерференцію та закон аналогії, коли опановувачі намагаються будувати нові мовні конструкції за моделями рідної мови або раніше засвоєних структур [3, с. 3; 8, с. 21]. Дослідження показу-

ють, що процес формування міжмови та фосилізації помилок відрізняється у дітей та дорослих. Діти більш схильні до акомодатії, тобто формують нові категорії та адаптуються до правил цільової мови, тоді як дорослі частіше застосовують асиміляцію, інтерпретуючи нові явища через призму вже наявних знань рідної мови [3, с. 3].

Варто зазначити, що частково фосилізація помилок відбувається саме в усному мовленні, особливо на етапі розвитку вільного спілкування, коли пріоритетом стає швидкість мовлення, а вчитель не завжди виправляє почуті помилки. Опанувачі автоматично відтворюють знайомі їм форми, і якщо вони помилкові, без своєчасного втручання вчителя ці помилки стабілізуються та згодом фосилізуються. Усне мовлення є одним із найскладніших видів мовленнєвої діяльності, оскільки потребує швидкого реагування, гнучкості мислення та здатності адаптуватися до ситуації спілкування. Тому важливо створювати навчальне середовище, де опанувач не боїться помилятися, але водночас отримує коректний зворотний зв'язок. Баланс між свободою висловлювання та виправленням грубих помилок сприяє формуванню правильної та впевненої мовленнєвої поведінки, тоді як ігнорування помилок може призвести до їх стабілізації та фосилізації [2, с. 34].

У сучасних дослідженнях підкреслюється важливість усвідомлення опанувачами типів помилок в іншомовному мовленні та їхнього ставлення до виправлення цих помилок. Опанувачі повинні мати можливість самостійно помічати й коригувати власні помилки, а також бути готовими до взаємокорекції з боку інших учасників навчального процесу. Відсутність мотивації до самокорекції, низький рівень автономії та залежність від вчителя у виправленні помилок сприяють стабілізації неправильних мовних моделей і згодом фосилізації помилок. Ефективна робота над усуненням фосилізованих помилок передбачає залучення опанувача до процесу навчання, використання різних стратегій самостійного вдосконалення, а також надання вчителем коректного зворотного зв'язку. Серед рекомендованих підходів – систематичне повторення правильних форм, ведення записів помилок і правильних варіантів, застосування різних контекстів для закріплення навичок, а також використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, для самостійного виявлення та виправлення помилок [2, с. 37–38].

У сучасних підходах до запобігання фосилізації опанувачам рекомендують вести щоденники помилок, у яких фіксувати допущені граматичні, лексичні, фонетичні та стилістичні огріхи, аналізувати їх природу та знаходити правильні варіанти через підручники, словники, освітні платформи або за консультацією вчителя. Корисною стратегією також є створення загального словника помилок для колективного відстеження та аналізу, що сприяє формуванню навичок самоконтролю та запобігає закріпленню неправильних мовних форм [3, с. 5].

Висновки. Отже, фосилізація є стійким закріпленням помилок у процесі оволодіння англійською мовою, що проявляється на різних мовних рівнях і обумовлена впливом рідної мови, когнітивними та комунікативними чинниками. Встановлено, що без своєчасного коригування помилки можуть переходити з тимчасових у постійні, уповільнюючи розвиток мовної компетентності опанувачів. Результати аналізу показують важливість усвідомлення помилок, самокорекції та розвитку автономії опанувачів у процесі навчання. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методик індивідуальної та групової роботи над помилками, удосконаленні навчальних стратегій для запобігання фосилізації та підвищенні автономії опанувачів у процесі оволодіння іноземною мовою.

Abstract. Fossilization in the process of learning English is a complex phenomenon that manifests itself as the persistent retention of errors or certain linguistic structures in spoken and written language. This article examines theoretical approaches to defining fossilization, the classification of its types, and the main causes and mechanisms of its occurrence. It analyzes manifestations of fossilization at the phonological, lexical, morphological, syntactic, and pragmatic levels, as well as the influence of the native language and other factors. Methodological recommendations for preventing and overcoming fossilization are proposed.

Keywords: fossilization, interlanguage, learner, language errors.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Selinker L. Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*. 1972. Vol. 10, № 3. P. 209–231.
2. Гагіна Н., Лось О. Стратегії виправлення фосилізованих помилок в усному іншомовному мовленні здобувачів вищої освіти філологічних і нефілологічних спеціальностей. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2025. № 8. С. 32–39.
3. Агібалова Т. М., Галаган Я. В. Вивчення чи оволодіння: типологія помилок, що виникають у процесі опанування англійської мови. *Вчені записки таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31(70), № 1. С. 1–25.
4. Han Z., Selinker L. Error resistance: Towards an empirical basis for global fossilization. *Second Language Research*. 1999. Vol. 15, № 3. P. 248–275.
5. Jiang Y. A Study on the Fossilization of Oral English and English Writing in Second Language Acquisition. *Proceedings of the 2nd International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2022)* / L. F. Ying et al. (eds.). England, 2023. P. 384–395.
6. Geng Z., Jin Z. Review of Interlanguage Fossilization in English Learning. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*. China, 2024. Vol. 26. P. 153–160.
7. Скляниченко Г. Типологія мови як важливий фактор теорії аналізу помилок. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2022. С. 188–195.
8. Декусар Г. Г. Типові помилки, які роблять україномовні студенти в їх англійському мовленні. *Мова і право: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 15 листоп. 2017 р.)*. Дніпро, 2018. С. 21–24.

УДК 378.147:811.1-057.87

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

А. С. Яковлева

Анотація. У статті розглянуто поняття «інтерактивна технологія» та «інтерактивний застосунок» у контексті вивчення англійської мови. Проаналізовано теоретичні підходи різних дослідників до визначення інтерактивності в освітньому процесі. Обґрунтовано доцільність використання інтерактивних технологій на заняттях з англійської мови. Запропоновано класифікацію інтерактивних технологій за функціональним призначенням, характером взаємодії та ступенем гейміфікації. Охарактеризовано основні групи: платформи для комплексного навчання, інструменти для формування лексичних і граматичних навичок, застосунки для розвитку мовленнєвих умінь та аудиторні платформи для інтерактивної взаємодії. Показано, що правильний вибір інтерактивної технології відповідно до чітких педагогічних критеріїв суттєво підвищує ефективність засвоєння мови та навчальну мотивацію.

Ключові слова: інтерактивні технології, мобільне навчання, MALL, AI, класифікація.

Вступ. Стрімкий розвиток цифрових технологій та їх широке впровадження в освітній процес суттєво трансформували підходи до вивчення іноземних мов. Сучасний ринок програмного забезпечення пропонує надзвичайно різноманітний спектр інтерактивних застосунків – від комплексних мовних платформ до вузькоспеціалізованих інструментів для відпрацювання окремих мовленнєвих навичок. Мобільні пристрої стали невід’ємним атрибутом повсякденного життя здобувачів освіти, а разом із ними – і потенційним засобом безперервного мовного розвитку поза межами навчальної аудиторії.

Проте широкий і різноманітний вибір інтерактивних застосунків, попри свої очевидні переваги, породжує суттєву практичну проблему: учню вкрай важко самостійно орієнтуватися в цьому різноманітті та обрати саме той інструмент, який відповідатиме його індивідуальній меті, рівню мовної підготовки й особливостям навчального стилю. Відсутність чітких педагогічних критеріїв відбору призводить до того, що застосунки нерідко обираються стихійно – за популярністю чи зовнішньою привабливістю, а не за реальною дидактичною цінністю. Як наслідок – потенціал цифрових інструментів використовується лише частково, а їх вплив на розширення знань і формування мовленнєвих умінь залишається нижчим від можливого.

Багато як українських, так і закордонних вчених, педагогів та психологів досліджували цю тему роками (О. Рудоман, О. Харжевська, О. Шикиринська, А. Зубрик, Н. Каргіна, А. Кульська-Гальм, О. Віберг, В. Перссон, Дж. А. Нурі, Дж. Мартінез). Вони зазначають, що інтер-